

O'QUVCHILARNING MUSTAQIL FIKRLASH QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Akbarova Husnidaxon Kamoldin qizi
Qo'qon Universiteti magistranti
e-mail: husnidaxonakbarova225@gmail.com

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
<p>Qabul qilindi: 24-dekabr 2024-yil Tasdiqlandi: 26-dekabr 2024-yil Jurnal soni: 13 Maqola raqami: 54 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v13i.1064</p>	<p>Bu maqolada mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biridir. Ushbu bitiruv malakaviy ishida o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari ko'rib chiqiladi. Bu jarayonni to'g'ri yo'lga qo'yish orqali o'quvchilarda analitik, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, ulami kelajakdagi kasbiy faoliyatlariga tayyorlash maqsad qilingan.</p>
<p>KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS</p>	
<p>mustaqil fikrlash, ta'lim-tarbiya, islohatlar, barkamol avlod, yosh avlod, fikr, muammo, maqsad, ko'nikma, munosabat, texnika, texnologiya, kritik fikrlash, tahlil qilish, muhokama qilish, fikr almashish.</p>	

Kirish. Mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilish, uni zamon talablari darajasiga ko'tarish, kelajak uchun barkamol avlodni tarbiyalash ishlari Davlat siyosatining ustivor yo'nalishiga aylandi. Buyuk islohotlar amalga oshirilayotgan O'zbekiston sharoitida mustaqil fikrlash yoshlarning bo'lishi davr taqozosidir. Chunki shaxsiy dunyoqarashga ega bo'lgan insonlarga jamiyat taraqqiyotini ta'minlovchi muvaffaqiyatlarga erishishga qodir bo'ladilar. Respublikamizda olib borilayotgan siyosatning bosh omillaridan biri ham teran fikrlash, mustaqil dunyoqarashga ega, iqtidorli shaxslarni kamol toptirish va tarbiyalashdir. Zero, o'zgarish fikriga qaram bo'lish, turli yot mafkuralarga ergashish psixologiyasi jamiyat ma'naviyatini tanazzulga olib kelishi shubhasizdir. Ta'limdagi yangilanish faqat o'quvchilarga yangicha bilim berishni nazarda tutmasdan, balki jamiyat, davlat, tabiat va mehnatga munosabat tizimini o'zgartirishni ham ko'zda tutadi. O'zbekiston Respublikasining «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» va «Ta'lim to'g'risida»gi Qonunda ko'rsatib o'tilganidek, demokratik jamiyatda inson erkin va mustaqil fikrlaydigan qilib tarbiyalanishi zarur. Fikrlash qobiliyatini rivojlantirish borliqni, voqelikni idrok etish usuli sifatida tafakkur jarayonining mahsuli-oliy natijasidir. U faoliyat bilan bog'liq bo'lib, mustaqil ish jarayonida shakllanadi. Narsa va hodisalarning mavjudligi aloqadorlikdan iboratdir. Aloqadorlik buzilsa, mavjudlikda ham o'zgarish ro'y berishini anglash, isbotlash, tushuntirish, fikrlash shakllanishining tadarjiiy bosqichlaridir. Fikrlash insonga hayot baxsh etadigan kuchdir.

Ya'ni, inson mustaqil fikrlash orqali tirik. Fikrsiz inson yaratish va o'sishga qodir bo'lmagan o'lik jussaga aylanadi. Inson tafakkurining beqiyos kengliklari xususida o'rta asrlarda yashab ijod etgan Abu Nasr Forobiy², Ibn Sino, Beruniy, Abdulla Avloniy³ kabi qomusiy olimlar ilmiy-badiiy usulda talqin qilganlar. So'nggi davrlarga mansub olimlarning asarlarida esa ilmiylik uslubi ustunlik qiladi. Muammoning ildiziga teranroq nazar tashlash uchun, avvalo, «mustaqil», «mustaqillik» so'zlarining lug'aviy ma'nosiga to'xtab o'tish joiz. «O'zbek tilining Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali izohli lug'ati»da «mustaqil» so'zi - «ixtiyori o'zida bo'lgan, tobe, qaram bo'lmagan» degan ma'noni anglatishi yozilgan. Shunga ko'ra mustaqil fikrni birovg'a tobe bo'lmagan, hech qanaqa yot fikrlarga, o'zgarish fikriga qaram bo'lmagan holdagi ong mahsuli deyish mumkin. Mustaqil mushohada yuritish inson hayoti va faoliyatida muhim omil ekanligini Roziy Abu Bakr Muhammad ibn Zakariyning «Kitob tib ar-Ruhoniy» asarida ham uchratish mumkin. U mustaqil fikrlash olish qobiliyati va uning hayotiy mohiyati xususida shunday deb yozadi: «Nafaqat o'qish, balki o'qiganini muhokama qila olish, o'qiganini ba'zi hollarda tadbiiq qila olish qobiliyatiga tabiiq tabiiq qiladi». Farobiyning fikricha, «insonning

tanasi, miyasi, sezgi organlari tug'ilishda mavjud, lekin aqliy bilimi, ma'naviyati, ruhi, intellektual va axloqiy xislatlari, xarakteri, urfodatlar, ma'lumoti tashqi muhit, boshqalar bilan muloqotda vujudga keladi. Insonning aqli, fikri ruhiy yuksalishning eng yetuk mahsuli bo'ladi».

O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.A.Karimov ta'lim tushunchasiga milliy demokratik nuqtai nazardan yondashib quyidagicha ta'rif bergan edi: «Ta'lim O'zbekiston xalqi ma'naviyatiga yaratuvchanlik faoliyatini baxsh etadi. O'sib kelayotgan avlodlarining barcha eng yaxshi imkoniyatlarini unda namoyon etadi, kasb-hunar mahorati uzluksiz takomillashadi, katta avlodlarning dono tajribasini anglab oladi va yosh avlodga o'tkazadi»⁴.

O'quvchilarning tafakkurini rivojlantirish uzluksiz ta'lim tizimi oldidagi shaxs tarbiyasi bilan bog'liq muammolarni hal qilishning zarur shartlaridan biridir. Inson o'z talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jumali xatti-harakatlari, faoliyati davomida qay darajada mustaqil fikrli bo'lsa, shu qadar tushunchasi keng, aql-idroki yuksak hisoblanadi. Fikr nutq orqali ifoda etilishi nazarda tutilsa, ona tili ta'limi oldida nechog'li mas'uliyatli vazifani hal qilish masalasi turganini anglash qiyin emas. O'quvchilarda fikrlash qobiliyatini rivojlantirish mezonlari sifatida biz quyidagilarni ko'rsatishimiz mumkin:

- 1) o'rganilayotgan materialni mustaqil tahlil qila bilish;
- 2) muammoni hal eta bilish;
- 3) hodisa va jarayonlardagi belgilarni taqqoslash, umumlashtirish, umumlashma xulosalar chiqarish;
- 4) o'z fikri va tushunchasini mantiqiy dalillash, fikrlarni ravon ifodalash;
- 5) o'zlashtirilgan bilimlarni amalda qo'llay bilish.

O'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatish jamiyat hayotida tub burilishlar amalga oshirilayotgan hozirgi davrda, ayniqsa dolzarb ahamiyat kasb etadi. Negaki mamlakatimizda yuksak e'tiqodli, mustaqil fikrli, tashabbuskor, yuqori malakali mutaxassislariga har qachongidan ham katta ehtiyoj bor. O'quvchilarning shaxsiy sifatlarini tarkib toptirishda o'quv predmetlarning o'rni beqiyos kattadir. Bu borada, ayniqsa, ona tili ta'limi zimmasiga katta mas'uliyat tushadi. O'quvchilarni fikrlash qobiliyatini rivojlantirish iqtidoriga ega bo'lishi ularning o'quv-biluv ko'nikma va malakalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunga ko'ra o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»da belgilab qo'yilgan ta'lim-tarbiya jarayonini insonparvarlashtirish talabiga to'la mos keladi. O'quvchilar bilish faoliyatini shakllantirishga bag'ishlangan adabiyotlarning nazariy tahlili va pedagog olimlarning qarashlari o'quvchilarning mustaqil fikrlash faoliyati mohiyatini tushunishda hozircha yakkilik yo'qligini ko'rsatmoqda. Bir so'z bilan aytadigan bo'lsak, mustaqil - bajariladigan

¹ O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. - T.: "Sharq", 1997-y. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali.

² Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. - T.: A. Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993-y.

³ Roziy Abu Bakr Muhammad ibn Zakariyning «Kitob tib ar-Ruhoniy» asari

⁴ Karimov I. A. O'zbekiston o'z istiqlo lva taraqqiyot yo'li - T.: O'zbekiston. 1994 y. 78-sahifa

ishga beriladigan yordam miqdori yoki yordam mavjud emasligi nuqtai nazaridan faoliyat tavsifnomasidir. O'quvchilarning mustaqil faoliyati ijodning turli darajasi bilan kechishi mumkin. Ammo o'quvchilarning har qanaqa mustaqil faoliyati, albatta, o'qituvchi tomonidan tashkil etiladi; sharoit yaratiladi, ko'rsatmalar beriladi. O'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatishning ilmiy-metodik asoslariga oid izlanishlar davomida o'quvchilarning fikrlash faoliyatida individual va tipik xususiyatlari mujassamlashadi, degan xulosaga keldik.

Adabiyotlar tahlili. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi oliy ta'limi tizimidagi eng muhim va dolzarb masalalari sirasiga kiradi. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yil. PF-60 da ta'kidlangan ta'lim sifatini oshirish, pedagog-kadrlarning bilimi va malakasini xalqaro darajaga olib chiqish, ta'lim sifatini oshirish ustuvor masalalariga mos keladi⁵. O'zbekiston Respublikasida pedagogika nazariyasini o'rganish va zamonaviy texnologiyalardan foydalanib dars samaradorligini oshirish muammolari S.Beknazarova⁶, Y.Mamatova⁷, S.Bobojonov⁸, H.Kadirov⁹, X.X.Nekboyev¹⁰ va boshqa olimlar tomonidan o'rganilib, ilmiy-metodik asoslari ishlab chiqilgan va tavsiya etilgan. O'quvchilarning shaxsiy rivojlantirish metodikasi o'quvchilarga o'zlarining o'zlashtirish va o'zlarining fikrlash jarayonida mustaqil ravishda ishtirok etish imkonini beradi. Bu, ularning shaxsiy rivojlantirishlariga qo'shimcha imkoniyat yaratadi, bitiruv ish o'quvchilarning turli sohalarida o'zlashtiriladigan fikrlash qobiliyatlarini oshirishga yo'l qo'yimoqda va ularni o'zlarining shaxsiy va ilmiy rivojlanishlariga qaratish imkonini beradi. Ushbu bitiruv ishining amaliy ahamiyati shundaki, o'quvchi va talabarni o'z fikrlarini mustaqil bayon qilishlari va bilim, ko'nikma, malakalarini ilg'or xorijiy konsepsiyalar orqali boyitishlari, turli xil ijodiy ishlarni mustaqil qilishlarini ish unumdorligini oshirishga hamda samaradorlikka erishishga xizmat qilishi amaliy jihatlari bilan ajralib turadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada ta'lim jarayonida o'quvchilarni mustaqil fikrlashi uchun yangicha yondashuvlarni tizimli tahlil qilish uchun barcha afzalliklar va kamchiliklar bayon qilingan. Maqolada induksiya, deduksiya va qiyosiy taqqoslash usullaridan keng foydalanilgan.

Tadqiqot natijalari. Mustaqil fikrlash - bu o'z fikrini shakllantirish, analitik va tanqidiy yondashish qobiliyatidir. Bu jarayon ko'plab psixologik va pedagogik tamoyillarga asoslanadi. Psixologik nuqtai nazardan, mustaqil fikrlash bolaning rivojlanish jarayonidagi muhim bosqichlardan biri hisoblanadi.

Pedagogik yondashuvlarda esa mustaqil fikrlashning ahamiyati va uni rivojlantirish usullari batafsil ko'rib chiqiladi. Shuningdek, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga oid zamonaviy metodologik yondashuvlar tahlil qilinadi. Mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishning nazariy asoslari bir nechta sohalar ustida o'rganiladi. Bu, psixologiya, o'qitish nazariyasi, kognitiv ilmiy tadqiqotlar, va boshqa sohalarining biridan hosil qilingan birlashma natijasida yaratilgan kompleks tizimni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, bu nazariy asoslar amaliyotda ham muhimdir, chunki ular o'rganilgan bilim va mahoratlarini amalga oshirishda, yangi ma'lumotlarni qabul qilishda va muammolarni echishda yordam beradi. Quyidagi bir nechta asosiy nazariy muhitlarga e'tibor qaratamiz:

Mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishning bir qismi o'qitish nazariyasi bilan bog'liq. Bu nazariyaga ko'ra, o'rganuvchilar o'rganishni o'zlashtirish, o'z fikrlarini bildirish va ijodiy fikrlarni yaratish orqali mustaqil fikrlashni rivojlantirishadi. O'qitish jarayoni pedagogning o'rgatuvchilik faoliyatini va ta'lim oluvchilarning maxsus tashkil etilgan bilish faoliyatini o'z ichiga oladi. Shu o'rinda bu jarayonlarning tahliliga e'tibor qarataylik. ta'limda o'qituvchining boshqaruvchilik roli o'z kasbining ijtimoiy asoslaridan kelib chiqib, ajdodlarining boy tajribasini, insoniyatning asrlar davomidagi bilish, mehnat, muloqot, umumiy aloqalar, estetik hamda axloqiy qarashlar jarayonida qo'lga kiritgan yutuqlarni egallashni shart qilib ko'yadi. O'qitish nazariyasi, ta'limning o'zida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarni tushuntiradi. Bu nazariya o'rganish jarayonlarini, o'quv usullarini, maqsadlarini, o'qituvchi-tilshunos munosabatlarini, o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi o'zaro murojaatni o'rganadi. U

o'qitishning nafaqat ma'lum bir mazmuni emas, balki bu faoliyatning asosiy aspektlarini ham o'z ichiga oladi. O'qitish nazariyasi, ta'lim sohasida nazariy masalalarni o'rganib, ularni amaliyotga tatbiq qilish uchun qo'llanadi. Bu nazariya, o'qituvchilar uchun o'qitishning asosiy prinsiplarini tushuntiradi va o'quvchilar uchun ham eng qulay o'rganish usullarini aniqlaydi.

Kognitiv psixologiya va ilmiy tadqiqotlar, mustaqil fikrlash qobiliyatlarini tushunish va rivojlantirishda katta ahamiyatga ega bo'lib, kognitiv protsesslarni va fikrlash usullarini o'rganadi. Kognitiv ilmiy tadqiqotlar, odamning tushunarli faoliyatlarini, o'rganishni, o'ylab ko'rishni va tasavvur qilishni o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlardir. Bu tadqiqotlar odamlarning manaviy jarayonlarini, tushunarli faoliyatlarini, o'ylab ko'rish va tasavvur qilish usullarini o'rganishga yo'l ochadi. Kognitiv ilmiy tadqiqotlar bir nechta sohada olib borilmoqda, masalan, psixologiyada, ta'limda, tibbiyotda, matematikada va boshqa sohalarida. Bu tadqiqotlar asosan ma'lumot olish, tahlil qilish va tasavvurlash usullarini o'rganishga qaratilgan. Kognitiv ilmiy tadqiqotlar, insonning umumiy o'rganish va o'ylash qobiliyatini, boshqa insonlar bilan o'zaro aloqasini, ma'naviy va fikri jarayonlarni tushunishni rivojlantirishga yordam beradi.

Mustaqil fikrlash qobiliyatlarini o'rganilgan bilim va mahoratlarini amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Muammoni hal qilish va tasavvur qilish mahoratlarini, yangi muammolarni hal qilish va yaratuvchilikni rivojlantirishda yordam beradi.

Muammoni hal qilish va tasavvur qilish mahoratlarini, odamlarning muammolarni yechish, yaratuvchilik va yaratish jarayonlarini rivojlantirishga yordam beruvchi amaliyotlar va usullardir. Bu mahoratlar insonlarga muammolarni ko'rib chiqish, ularni tahlil qilish, yechish yo'nalishida o'zlashtiradi.

1. Muammoni hal qilish (Problem Solving): Bu mahorat, muammolarni aniqlash, ularni tahlil qilish, yechish yo'nalishida xizmat qiladi. Bu mahoratlar, muammolarni qanday aniqlash, ma'lumot to'plash va ta'limotni amalga oshirish, alternativ yechimlarni yaratish va ularni boshqarish kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi.

2. Tasavvur qilish (Imagination): Tasavvur qilish mahoratlarini, odamlarning yangiliklarni, alternativ yechimlarni o'ylash va yaratish jarayonlarini rivojlantiradi. Bu mahoratlar insonlarga muammolar uchun ijtimoiy yechimlar, ishlab chiqarish usullari va o'zlashtirish jarayonlari yaratishda yordam beradi. Bu mahoratlar, odamlarga yangi yechimlar va yo'nalishlar izlash va qolaversa muammoni yechishda yordam beradi. Ular har bir sohada, masalan, ta'limda, ishlab chiqarishda, boshqaruvda va shaxsiy hayotda muhim ahamiyatga ega.

3. Ta'lim nazariyasi: Ta'lim nazariyasi, o'rganish va o'zlashtirish jarayonlarini tushunish va rivojlantirishda yordam beradi. Bu, o'rganuvchilarning o'zlarining fikrlash usullarini tushunish, o'rganishni tizimli qilish va o'z fikrlarini rivojlantirish uchun strategiyalarni o'rganishga yordam beradi. Ta'lim nazariyasi, ta'lim jarayonlarini, o'qitishning maqsadlarini, o'rganish metodlarini, o'quvchilar va o'qituvchilar munosabatlarini o'rganishga bag'ishlangan nazariy qarashlar va prinsiplarga asoslangan so'zlashishdir. Bu nazariya, ta'limning mazmuni va tizimli rivojlanishini tushuntiradi.

Mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda ijodiy fikrlash va yaratuvchilikka oid asosiy qonunlar ahamiyat kasb etadi. Bu, fikrlashda o'zlashtirish va yangi yaratuvchilik vositalarini ishlatishni o'rganishni o'z ichiga oladi, ijodiy fikrlash va yaratuvchilik, yangiliklarni o'ylash, ularga e'tibor qaratish va ularni amalga oshirish jarayonlarini ifodalovchi usullar va mahoratlardir. Bu jarayonlar, insonlarni yangi yechimlar qidirish, muammolarni yechish va hamma narsani qo'llab-quvvatlashda yordam beradi. Ijodiy fikrlash va yaratuvchilik quyidagi elementlardan iboratdir:

Kreativlik: Kreativlik, yangi va o'zgacha yechimlar va ideyalar yaratishni anglatadi. Bu jarayon, muammolarni yangi ko'rish usullari bilan hal qilish, o'zlashtirishni kuchaytirish va eng yaxshi yechimlarni topish orqali amalga oshiriladi.

Tasavvur qilish: Yaratuvchilik jarayonida, tasavvur qilishning ahamiyati katta. Insonlar muammoni hal qilish uchun tasavvur qilish, o'zlariga xos, ijodiy yechimlar yaratish uchun zahoti yaratish va ularni sinash, tahlil qilish va rivojlantirishga erishishadi.

⁵ 2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022. PF-60.

⁶ Beknazarova S.S. Медиаобразование для подготовки преподавателей: создание потенциала для информационного общества // Монография. – Ташкент, 2011. – 72 с

⁷ Маматова Я., Сулайманова С. Узбекистан по пути развития медиаобразования. // Учебное пособие. – Ташкент: extremum-press, 2015. – С. 90

⁸ Babadjanov S.S. Pedagog oliy ta'lim muassasalarida talabalarining mediakompetentligini rivojlantirish texnologiyalari // Ped. fan. bo'yicha fals. dok. ... diss. – Toshkent, 2018. – 180 b

⁹ Kadirov H.Sh. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida mediakompetentlikni rivojlantirish texnologiyasi. Ped. fan. dok. (DSc) ... diss. – Toshkent, 2020

¹⁰ Begimkulov H.Sh. The Concept of Media Competence of the Educator and Its Essence // Middle European Scientific Bulletin, VOLUME 18 Nov 2021

Alternativ hal etish: Yaratuvchilik va ijodiy fikrlash, muammolarga ko'proq ko'rish, ularning turli yechimlarini va o'zgaruvchanliklarni o'rgangan holda qabul qilish va alternativ hul etishni qo'llab-quvvatlaydi.

Risk qabul qilish: Ijodiy fikrlash va yaratuvchilik, yangi yo'nalishlarda sinov qilish va yangi narsalarni boshlashda riskni qabul qilishni o'z ichiga oladi.

Istiqbollilik: Ijodiy fikrlash va yaratuvchilik, yo'l-yo'l ko'rsatish va ustunlikka erishish uchun to'g'riyo'lga olib keladi. Bu jarayon, maslahatlarni, oqimlarni va strategiyalarni belgilashni va ularni o'zlashtirishni o'z ichiga oladi.

Ijodiy fikrlash va yaratuvchilik, shaxsiy rivojlanish va jamoatni yaxshilash uchun kritik ahamiyatga ega. Bu jarayonlar, yangiliklarni o'ylash va ularga erishishda asosiy vosita sifatida faol ishlab chiqarish, tajriba olish, va tasavvur qilishni kuchaytirish orqali olib boriladi.

O'quvchilarga o'zlarining o'zlashtirish uchun fursatlar berilishi zarur. O'quvchilar o'zlarining o'ylagan savollarga javob qidirish, muammolarini hal qilish, mulohazalarini o'rganish va o'z fikrlarini ifodalash uchun imkoniyatlar yaratish kerak. O'zlashtirish, o'rganish jarayonlarini o'z ichiga olgan, boshqacha aytganda, bireyning o'zini rivojlantirishga yordam beruvchi amaliyotlar va usullarni ifodalovchi bir konseptdir. Ta'limni o'zlashtirish esa ta'limning o'quvchilarning o'zlashtirishiga qaratilgan yo'nalishlar, usullar va prinsiplarga asoslangan o'rganish jarayonidir. O'zlashtirishning bazi omillari va tushunchalari quyidagicha bo'lishi mumkin:

O'zlashtirish, o'quvchilar uchun moslashtirilgan dasturlar, vazifalar va tajribalar orqali shaxsiy rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan jarayonlardir. Bu jarayonlar o'quvchilarning o'zlashtirish yo'nalishlariga asoslangan. Har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatlari, talablar va istaklari e'tiboriga olib, ularning shaxsiy rivojlanishlariga moslashtirilgan ta'limni taqdim etishga asoslangan. Bu esa, har bir o'quvchining o'rganishning eng samarali usuliga ega bo'lishini ta'minlaydi. O'quvchilarni ta'lim jarayonlariga faol ishtirok etishga, o'z fikrlarini ifodalashga, muammolarni hal qilishga va yangi yechimlarni qidirishga rag'batlantiradi. O'zlashtirishning bir qismi, o'quvchilarning o'zlashtirish yo'nalishlariga moslashtirilgan vazifalarni bajarish, ta'lim materiallarini tanlash va o'zlashtirish yo'nalishlarini belgilash bilan bog'liqdir. Bu holatda, o'zlashtirish va ta'limni o'zlashtirish, ta'limning shaxsga moslashtirilgan, faol va samarali bo'lishini ta'minlashda kritik ahamiyatga ega. Bu jarayonlar, o'quvchilarning o'zlashtirish yo'nalishlarida rivojlantirish imkoniyatlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi.

O'quvchilarga maqolalar, hikoyalar yoki mantiqiy muammolar berish orqali ularning tahlil qilish va muhokama qilish qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin. Bu, ularning mantiqiy o'ylashlarini rivojlantirish, mantiqiy jihatdan o'ylagan yechimlarni topish va o'zlarining fikrlarini ifodalashda ularga yordam beradi. Tahlil qilish va muhokama, ma'lumotlarni analiz qilish, ularni tahlil qilish va boshqa kishilarning fikrlarini, mulohazalarini o'rganish jarayonlarini ifodalovchi amaliyotlar va usullardir. Bu jarayonlar, ma'lumotlar va muammolar haqida tushuncha, tahlil qilish, mulohazalar chiqarish, alternativ yechimlar qidirish va yechish jarayonlarida o'z ishonchlarni kuchaytirish uchun kritik muhimiyatga ega. Tahlil qilishning asosiy bosqichi quyidagi bosqichlardan iborat bo'ladi:

Ma'lumotlarni to'plash: Ma'lumotlarni tahlil qilish jarayonida birinchi bosqich ma'lumotlarni to'plashdir. Bu, ma'lumotlar bazasidan, ilmiy maqolalardan, istiqbolli tahlilatlardan yoki boshqa ma'lumot manbalardan ma'lumotlar olishni o'z ichiga oladi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish: To'plangan ma'lumotlar tahlil qilinishi va uch tahlil qilinishi kerak. Bu bosqichda, ma'lumotlar tahlil qilinishi, ularning asosiy elementlari, mantiqiy qatlam, muammolar, va undagi munosabatlar to'g'risida tushuncha olishni o'z ichiga oladi.

Muhokama va mulohazalar chiqarish: Tahlil qilish jarayonida olingan ma'lumotlar asosida, o'qituvchi yoki tadqiqotchilar muhokama va mulohazalar chiqarish uchun yoritiladi. Bu bosqichda, muhokama va mulohazalar, ma'lumotlar analizining natijalariga asoslangan ravishda chiqariladi.

Alternativ yechimlarni qidirish va yechish: Tahlil qilish va muhokama natijalariga asosan, muammolarni yechish yo'nalishida boshqa yechimlar qidirish va ularga e'tibor qaratiladi.

Tahlil qilish va muhokama, ilmiy va amaliy jarayonlarda kritik muhimiyatga ega bo'lgan amaliyotlar va usullardir. Bu jarayonlar, ma'lumotlar olish, ma'lumotlar tahlil qilish, fikrlar va mulohazalar chiqarish, va muammolarni yechishda yordam beradi.

O'quvchilarga innovatsion yechimlarni izlash, yangi yechimlar qidirish va o'zlarining fikrlarini ijodiy ravishda ifodalashga rag'batlantirish lozim. Bu, ularning kreativlik va ijodiylik darajasini oshirish va ularning muammolarga yangi yechimlar topishiga yordam beradi.

O'quvchilarga masalalarni turli ko'rish nuqtalari bilan tahlil qilishni o'rganish, maslahatlashish va muzokaralar orqali muammolarga ko'p tomondan qarash imkoniyatlarini beradi. Bu, ularning muammolar va savollar bilan takomillashtirish va ularning eng optimal yechimlarni topishiga yordam beradi. O'quvchilarga guruh ishlari orqali bir-birlariga yordam berish, maslahatlashish va ko'p tomondan qarashda qatnashishni o'rgatish yordam beradi. Bu, ularning ijtimoiy o'zaro munosabatlarni rivojlantirish va boshqa odamlar bilan fikrlarni almashishga rag'batlantiradi.

O'quvchilarga amaliyotlar orqali mantiqiy muammolar va savollar bilan mukomillashtirish va o'zlarining fikrlarini ifodalashni o'rganish uchun imkoniyatlar berish lozim. Bu ularning o'zlarini amaliy ravishda sinab ko'rish va o'zlarining o'ylagan yechimlarni amalga oshirishlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Shunday qilib, mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishning nazariy asoslari o'quvchilarga o'z fikrlarini ifodalash, tahlil qilish, kreativlik va ko'p tomondan ko'rish orqali muammolarga yechim topish, ijtimoiy munosabatlar va hamkorlikni rivojlantirishni o'rganishga asoslangan.

Mustaqil fikrlash, shaxsiy o'zgarishlar, ma'lumot olish, va maslahatlarni o'rganish jarayonlari orqali insonning o'z fikrlarini yaratish va o'zlashtirishni anglatadi. Bu qobiliyat insonlarning o'zlarini o'rganish, tahlil qilish, va muammolarni hal qilish uchun ko'plab turli fikrlash va mustaqil ravishda fikrlash ko'nikmalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi.

Xulosa va takliflar. Ko'rib chiqilgan interfaol usullar tamoillar va maqsadlarni xisobga olgan holda quyidagilarni keltirish mumkin: Talabani yangi pedagogik texnologiyalar asosida modulli o'qitishni joriy etish va darsni qiziqarli tashkil etish; Olingan bilim, malaka va ko'nikmalarni chuqurlashtirishga yo'naltirib, bu bilimlarni o'z faoliyatida qo'llash; Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil fikrlashga o'rgatish jarayonida innovatsion ta'lim texnologiyalarini keng joriy etish uchun ta'lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan professor-o'qituvchilarga innovatsion ta'lim texnologiyalarini optimal qo'llash masalalari bo'yicha yanada ko'proq ma'ruza seminar treninglar tashkil etish. Umuman olganda, tadqiqotning maqsadi va vazifalari, ilmiy bilimlarni oshirish, muammolarni hal qilish, yangi bilim fikrlar olish va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini oshirishni ta'minlashdir. O'quvchilarga bilim olish jarayonida tadqiqotlarni amalga oshirishlarida qatnashish, ma'lumotlar to'plamini tuzish va ularning tadqiqot jarayonida shakllanadigan nazariy bilimlarni amaliyoti bilan bog'liq ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam berish zarur. O'quvchilarga tadqiqot natijalarini tahlil qilishda va baholashda yordam berish, ularning o'zlarining fikrlarini rivojlantirish va o'zlarining tadqiqot natijalarini qadrlashlariga yordam beradi. O'quvchilarga guruh ishlari, hamkorlik va muzokaralar orqali tadqiqot o'tkazishda qatnashish va ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirishga yordam berish, ularning boshqalar bilan fikrlarini almashish va qarshilik qilishlari orqali o'zlarining fikrlash qobiliyatlarini oshirishga imkon beradi. Shunday qilib, yuqorida ko'rilgan metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va ilmiy tajribani oshirishda katta ahamiyatga ega.

Yuqorida ko'rib o'tilgan barcha fikrlarga tayangan holda shuni aytish lozimki, bugungi kun yoshlari yuksak ma'naviyatli, boy fikrli, dunyoqarashi keng va albatta bilimlidir. Buning natijasi albatta yoshlarga berilayotgan keng imkoniyatlarda sezilarli darajada ko'rinmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I. A. O'zbekiston o'z istiqbol va taraqqiyot yo'li.-T.: O'zbekiston. 1994 y. 78-sahifa
2. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. –T.: “O'zbekiston”. 2017. – 488 b.
3. Mirziyoyev SH.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz – T. “O'zbekiston”. 2017. – 592
4. Kamoldinova, S. Y. (2024). O 'ZBEKISTONDA TURIZM BOZORINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHDA SMART MUTAXASISLIK O'RNI. *Kokand University Research Base*, 529-532.
5. Kamoldinova, S. Y. (2024). TURIZMDA MAHSULOT VA BOZORNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH. *Kokand University Research Base*, 906-909.
6. Kamoldinova, S. Y. (2023). TURISTIK MAHSULOTLAR VA XIZMATLAR MOHIYATIGA YONDASHUVLAR VA ULARNI DIVERSIFIKATSIYALASH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI*
7. Kamoldinova, S. Y. (2024). TURIZMDA MAHSULOT VA BOZORNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH. *Kokand University Research Base*, 906-909.
8. Sulstonova, K. Y. (2023). MATEMATIKANI ZAMONAVIY IQTISODIYOTDAGI O'RNI. *Interpretation and researches*, 1(8).
9. Husnidaxon, A. (2024). ONLAYN TA'LIM JARAYONIDA FOYDALANADIGAN PLATFORMALAR. *Kokand University Research Base*, 399-402.
10. Yulduzxon, S. (2021). Muammolar va echimlar Sanoat-4.0 ni joriy etish O'zbekistonda dastur. *Muammolar va echimlar Sanoat-4.0 ni joriy etish O'zbekistonda dastur. Qo'qon universitetining ilmiy materiallar bazasi*, 1(000002).
11. Sulstonova, Y. (2023). Turistik xizmatlar va mahsulotlarni diversifikatsiyalashni boshqarishning xorij tajribalari va undan mamlakatimiz amaliyotida foydalanish uslubiyotlari. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 24(4), 318-326.
12. Sulstonova, Y. (2023). KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH VA UNING INFRATUZILMASINI QO'LLAB-QUVVATLASHNI O'RGANISHNING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 2(2), 101-104.
13. Yulduzxon, S. (2022). Six key principles for effective teaching of mathematics: Six key principles for effective teaching of mathematics. *Qo'qon universitetining ilmiy materiallar bazasi*, 1(000006).
14. Kamoldinova, S. Y. (2022). A boundary matter for a fifth-order private derivative differential equation with two double and one simple real characteristic. *Eurasian Research Bulletin*, 4, 45-47.
15. Sulstonova, Y. (2023). KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH VA UNING INFRATUZILMASINI QO'LLAB-QUVVATLASHNI O'RGANISHNING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI. *Yosh Tadqiqotchi Jumali*, 2(2), 101-104.
16. Kamoldinova, S. Y. (2022). A boundary matter for a fifth-order private derivative differential equation with two double and one simple real characteristic. *Eurasian Research Bulletin*, 4, 45-47.
17. Sulstonova, Y. K. (2022). Effective methods and advantages of working remotely. *Science and Education*, 3(5), 1665-1667.
18. Kamoldinova, S. Y. (2022). A boundary matter for a fifth-order private derivative differential equation with two double and one simple real characteristic. *Eurasian Research Bulletin*, 4, 45-47.